

عمدی یا غیرعمدی شامل قتل ترحم آمیز و سقط جنین بر خلاف ضوابط و مانند آن باشد، با مرتکب آن برابر مجازات‌های مندرج در قوانین جزایی به خصوص قانون مجازات اسلامی برخورد خواهد شد، که حسب مورد مجازات هایی مانند حبس و جزای نقدی و پرداخت دیه و حتی محرومیت از اشتغال به حرفه طبابت را در بر خواهد داشت.

مرجع تشخیص جرم و تعیین مجازات آن بر عهده مراجع قضایی اعم از دادسرا و دادگاه‌های کیفری است. البته در این مورد هم به لحاظ تخصصی بودن موضوع، از نظریات کارشناسی سازمان پزشکی قانونی و سازمان نظام پزشکی استفاده می شود، ولی تعیین تقصیر و یا قصور کادر پزشکی و یا بی گناهی آنان در نهایت بر عهده قاضی صادر کننده رأی است. مراجع صالح برای رسیدگی جرایم پزشکی به شرح زیر است.

ج) دادسرای جرایم پزشکی

شهر تهران دادسراهای مختلفی دارد که بعضی از آنها به امور ویژه اختصاص یافته اند؛ از آن جمله دادسرای ویژه رسیدگی به جرایم پزشکی است که مردم می‌توانند برای رسیدگی به مشکلات و پرونده‌های قضایی خود در رابطه با قصور و تخلفات پزشکی در هر سطحی به آنجا مراجعه کنند. مواردی مانند کوتاهی کادر اتاق عمل، عفونی بودن محیط اتاق عمل، استرلیزه نبودن وسایل جراحی و تزریق دوز نامناسب داروی بیهوشی و مسایلی از قبیل جراحی‌های منتهی به صدمات بدنی به اشخاص، جرم محسوب و تمامی عواملی که در فوت بیمار مقصر بوده اند، دارای مسئولیت کیفری بوده و پرداخت دیه متوفی به میزان تقصیر عوامل دخیل، بین آنها تقسیم خواهد شد.

روند رسیدگی به پرونده‌های مطرح در این دادسرا این گونه است که پس از طرح و ارجاع موضوع به کمیسیون‌های پزشکی،

پرونده بررسی می‌شود و در صورتی که قصور کادر درمانی تشخیص داده شود، مراتب قصور به شعبه رسیدگی کننده ارسال و به دنبال آن پزشک و تیم پزشکی برای ادای توضیحات احضار می‌شوند و در نهایت دادسرا با اخذ تصمیم مقتضی یا قانع می‌شود که قصوری رخ نداده است و قرار منع یا موقوفی تعقیب صادر می‌کند و یا اینکه ادعای شاکی را قریب به واقع می‌بیند و با صدور کیفرخواست پرونده را به دادگاه ارسال می‌کند و دادگاه عمومی جزایی نیز بر اساس محتویات پرونده، نظریه کارشناس و دفاعیات هردو طرف اقدام به صدور رأی می‌نماید.

د) دادگاه‌های عمومی

در چنین دادگاه‌هایی جنبه جزایی و یا حقوقی نسبت به عملی که پزشک مرتکب آن شده، قابل رسیدگی است. بدیهی است از جنبه کیفری بر اساس اینکه عمل ارتكابی صدمات بدنی ناشی از قصور در معالجات، عمد و یا غیر عمد تشخیص داده شود، دادگاه متناسب با آن رفتار خواهد کرد. علاوه بر آن حسب مورد دادگاه می‌تواند مطابق ماده ۲۳ قانون مجازات اسلامی سال ۱۳۹۲ مرتکب را به مجازات‌های تبعی شامل محرومیت دوره ای به اشتغال حرفه پزشکی و یا لغو پروانه محکوم نماید.

از نظر حقوقی و به تعبیر دیگر مسئولیت مدنی، قانون مجازات اسلامی در ماده ۴۹۵ پیش بینی نموده: هرگاه پزشک در معالجاتی که انجام می‌دهد موجب تلف یا صدمه بدنی گردد، ضامن دیه است. ضمن اینکه دایره این مسئولیت تا جایی که به دستور وی معالجه ای صورت پذیرد، افزایش یافته به طوریکه ماده ۴۹۶ قانون مذکور مقرر می‌دارد: پزشک در معالجاتی که دستور انجام آن را به مریض یا پرستار و مانند آن صادر می نماید، در صورت تلف یا صدمه بدنی ضامن است مگر آنکه مطابق ماده ۴۹۵ که فوقاً اشاره شد، عمل نماید.

ه) شورای حل اختلاف (ویژه امور بهداشت)

از اوایل سال ۸۹ و پس از گذشت یک سال و نیم از تصویب دستورالعمل تشکیل شوراهای حل اختلاف ویژه امور پزشکی (مصوب ۱۳۸۶/۶/۳۱) در

بسیاری از استانها شوراهای حل اختلاف ویژه رسیدگی به امور بهداشتی و پزشکی شروع به فعالیت نمودند. در تهران نیز مجتمع شماره ۲۹ شورای حل اختلاف به امور بهداشتی و پزشکی تخصص یافته است. اعضای شوراهای ویژه از میان کارشناسان و متخصصان صاحب صلاحیت در رشته‌های مرتبط پزشکی با تایید و معرفی سازمان نظام پزشکی و با رعایت آیین نامه اجرایی ماده ۱۳۴ قانون برنامه چهارم توسعه برای سه سال انتخاب شده و علاوه بر شرایط عمومی می‌بایست فاقد محکومیت کیفری یا انتظامی قطعی باشند.

رسیدگی و حل و فصل اختلافات اعضای جامعه پزشکی با یکدیگر و همچنین اختلافات جامعه پزشکی با سایر اشخاص اعم از حقیقی یا حقوقی در صورتیکه مبلغ خواسته یا محکوم به کمتر از ۲۰ میلیون تومان باشد و یا در صورتیکه هر دوطرف در خصوص ارجاع پرونده به شورا توافق داشته باشند، در صلاحیت شورای حل اختلاف است.

و) سازمان تعزیرات حکومتی

قانون تعزیرات حکومتی امور بهداشتی و درمانی مصوب ۶۷/۱۲/۲۳ مجمع تشخیص مصلحت نظام اسلامی از تخلفات زیادی نام برده است که مهمترین تخلفات موضوع آن عبارتند از:

الف) ایجاد مؤسسات پزشکی غیر مجاز توسط اشخاص فاقد صلاحیت از نظر تخصصی جرم بوده و متخلف به مجازات‌های زیر محکوم می‌گردد.

مرتبه اول - تعطیل مؤسسه وضبط کلیه ملزومات مؤسسه بنفع دولت.

مرتبه دوم - علاوه بر مجازات‌های مرتبه اول، جریمه نقدی به میزان یک میلیون تا ده میلیون ریال واعلام نام در جراید.

مرتبه سوم - علاوه بر مجازات‌های مرتبه دوم، زندان از شش ماه تا یک سال. ب) ایجاد مؤسسه پزشکی توسط افراد متخصص بدون پروانه کار جرم بوده و متخلف به مجازات‌های زیر محکوم می‌گردد:

مرتبه اول - تعطیل مؤسسه، توبیخ کتبی و درج در پرونده پزشکی.

مرتبه دوم - علاوه بر مجازات‌های مرتبه اول، جریمه نقدی به میزان یکصد

هزار ریال تا یک میلیون ریال.

مرتبه سوم - علاوه بر مجازات‌های مرتبه اول، جریمه به میزان یک میلیون تا ده میلیون ریال وضبط اموال مؤسسه بنفع دولت.

ج) خودداری بیمارستان‌ها از پذیرش و ارائه خدمات اولیه لازم به بیماران اورژانس جرم محسوب شده و متخلف به مجازات‌های زیر محکوم می‌گردد:

مرتبه اول - جریمه نقدی از یکصد هزار تا پانصد هزار ریال، توبیخ کتبی و درج در پرونده پزشکی.

مرتبه دوم - جریمه نقدی از پانصد هزار تا یک میلیون ریال، لغو پروانه مسئول فنی مؤسسه، توبیخ کتبی و درج در پرونده پزشکی.

مرتبه سوم - جریمه نقدی از مبلغ یک میلیون تا پنج میلیون ریال، لغو پروانه مسئول فنی مؤسسه، لغو پروانه تاسیس، توبیخ کتبی و درج در پرونده پزشکی.

د) ایجاد و یا ارائه خدمات مازاد بر احتیاج به منظور سود جویی و یا دخل و تصرف در صورتحساب و دریافت اضافه از نرخهای اعلام شده از ناحیه وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی جرم محسوب شده و متخلف به مجازات‌های ذیل محکوم می‌گردد:

مرتبه اول - جریمه نقدی به میزان دو برابر اضافه دریافتی از بیماران، توبیخ کتبی و درج در پرونده پزشکی

مرتبه دوم - جریمه نقدی به میزان پنج برابر اضافه در یافتی از بیماران، لغو پروانه مسؤول فنی، توبیخ کتبی و درج در پرونده پزشکی.

مرتبه سوم - جریمه نقدی به میزان ده برابر اضافه دریافتی از بیماران، لغو پروانه مسئول فنی، لغو پروانه تاسیس، توبیخ کتبی و درج در پرونده پزشکی.

با مراجعه به سایت www.farhangionline.ir و نیز در

پیام‌رسان‌های ”سروش“ و ”ایتا“ به آدرس [@gambegamonline](mailto:gambegamonline)

به فایل متنی و نیز PDF منشورات دست یابید.

نحوه رسیدگی به تخلفات انتظامی و جرایم پزشکی

اشاره

گرچه پزشک در اقداماتی که به منظور درمان است، اگر براثت بگیرد، مسئولیتی ندارد، در عین حال اگر در اثر قصور یا عمد پزشک به بیمار آسیبی وارد شود، حسب مورد چنانچه عمدی یا غیرعمد باشد، طبق مقررات جنایات عمد و شبه عمد عمل خواهد شد، ضمن اینکه تخلف انتظامی نیز محسوب شود. در اینصورت علاوه بر تحمل کیفر و پرداخت خسارت، ممکن است پروانه‌اش بر اساس مقررات انتظامی برای دوره‌ای تعلیق یا در مواردی لغو و برای همیشه از اشتغال در این حرفه ممنوع می‌گردد.

کلید واژه‌ها: جرایم پزشکی، تخلفات انتظامی پزشکی، قصور و تقصیر، براثت پزشک، شوراهای حل اختلاف
ویژه امور پزشکی، تعزیرات حکومتی امور بهداشتی

تفاوت بین تخلفات و جرائم پزشکی

مهمترین رابطه حقوقی بین پزشک و بیمار، این است که پزشک در قبال معالجه بیمار از تمامی‌ظرفیت ها کمک بگیرد تا از روند درمان نتیجه مطلوب حاصل شود. با این وجود گاهی پزشک آنگونه که شایسته است عمل نمی‌کند و از این رو مسئله خطا یا تخلف، قصور و تقصیر پزشک مطرح می‌گردد که حسب مورد، چه ناشی از جراحی‌های مختلف زیبایی باشد مانند جراحی بینی و چه از اقدامات غیر جراحی مانند استفاده از لیزر و یا استفاده از خدمات زیبایی پوست، پیامد و عواقب حقوقی آن برای پزشک متفاوت می‌باشد. زیرا که پزشکان هم به موجب مقررات حقوقی و جزایی و هم به موجب مقررات صنفی، مسئول تخلفات خود هستند. تخلفات پزشکی مواردی مانند سهل انگاری در انجام وظیفه و یا افشای اسرار هستند که پزشک بر خلاف قوانین و مقررات وضع شده صنفی رفتار می‌کند. لیکن جرایم پزشکی مواردی هستند که در قانون مجازات اسلامی‌قانونگذار برای آن جرم و مجازات در نظر گرفته است ولی

شخصی که مرتکب آن می‌شود پزشک و یا جزء تیم پزشکی است.

رسیدگی به تخلفات پزشکی در صلاحیت دادسرای انتظامی پزشکی است. لیکن رسیدگی به جرایم در حیطه صلاحیت محاکم عمومی دادگستری است. رسیدگی به تخلفات پزشکی توسط هیأت های بدوی انتظامی، مانع رسیدگی توسط محاکم قضایی نمی‌شود، چون ممکن است پزشک اقدام به عملی نماید که واجد وصف مجرمانه باشد و چون چنین امری بالتبع تخلف نیز محسوب می‌شود، محاکم دادگستری و هیأت‌های بدوی انتظامی‌هر کدام می‌توانند جداگانه به موضوع رسیدگی کنند.

در هر صورت در اکثر موارد می‌توان هم به سازمان نظام پزشکی و هم به محاکم دادگستری به شکل همزمان مراجعه کرد و هیچ یک مانعی برای صلاحیت دیگری محسوب نمی‌شود.

طرق شکایت

چنانچه اقدامات پزشکان و پیراپزشکان خارج از ضوابط فنی و رعایت موازین علمی و پزشکی باشد و در نتیجه آن ضرر و زبانی متوجه بیماران شود، می‌توان از راه‌های زیر پیگیری کرد:

الف) تخلفات انتظامی

تخلفات انتظامی‌شامل موارد ذیل می شود:

۱- سهل‌انگاری در انجام وظیفه وعدم رعایت موازین علمی، شرعی و قانونی: بدیهی است مطابق ماده ۳ آیین نامه انتظامی‌رسیدگی به تخلفات صنفی وحرفه‌ای شاغلین حرفه‌های پزشکی و وابسته شاغلین حرفه‌های پزشکی باید طبق موازین علمی، شرعی و قانونی با رعایت نظامات دولتی، صنفی و حرفه ای انجام وظیفه کرده و از هرگونه سهل انگاری درانجام وظایف قانونی بپرهیزند.

اقدامات درمانی که به وسیله پزشک یا جراح صورت می‌گیرد در واقع نوعی تصرف در جان دیگری است، بنابراین برای انجام این کار جراح می‌بایست صلاحیت و مهارت علمی‌و عملی لازم را داشته باشد. چنانچه فارغ التحصیلان رشته پزشکی و وابسته پس از دریافت پروانه پزشکی از

وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی مجاز به انجام فعالیت در رشته مربوط، در حد توانایی و تخصص خود خواهند بود. به عنوان نمونه جراحی پلاستیک یکی از شاخه‌های رشته پزشکی در سطح فوق تخصصی می‌باشد که در برگیرنده بخش‌های متعددی از علم جراحی (از جمله جراحی فک و صورت و جمجمه، نا هنجاری‌های مادرزادی، زیبایی، دست و میکروسکوپی و سوختگی ...) می‌باشد.

بر اساس بند (ث) ماده ۲۹ آیین نامه رسیدگی به تخلفات پزشکی جراح یا پزشک عمومی که اقدام به جراحی زیبایی کند، شش ماه تا یکسال از فعالیت پزشکی محروم و درصورت ادامه این روند، پروانه پزشکی وی لغو می‌شود. در صورتی که اقدامات چنین پزشکی منجر به از بین رفتن جان یا نقص عضو یا هرگونه خسارت مالی وارده به زیان دیده گردد، در این صورت پرونده پزشک متخلف باید طبق قانون رسیدگی شود و اگر اتهام وی به اثبات رسید، باید مجازات و از کار طبابت منع گردد، که یکی از این مجازات ها پرداخت دیه به شاکی و یا خانواده اولیای دم است.

۲- افشا نمودن اسرار و نوع بیماری: اخلاق پزشکی ایجاب می‌کند تمام اطلاعاتی که بیمار برای بیان بیماری خود اظهار می‌دارد یا اطلاعاتی که در هنگام معاینه بیمار به دست می‌آید، نزد پزشک محفوظ بماند و هیچگاه اقدام به افشای اسرار بیمار نزد کسی نکند. به طوری که ماده ۶۴۸ قانون مجازات اسلامی‌مقرر می‌دارد: کلیه کسانی که به مناسبت شغل یا حرفه خود محرم اسرار محسوب می‌شوند، هر گاه در غیر از موارد قانونی، اسرار مردم را افشا کنند به مجازات مقرر در این ماده محکوم خواهند شد. بنابراین چنانچه شخصی به پزشکی مراجعه و پزشک مزبور پس از معالجه، در قالب مقاله‌ای که نام بیمار و نوع بیماری او را در مجله و یا روزنامه اعلام نماید، با وجود سایر شرایط قابل تعقیب خواهد بود. افزون بر آن پزشک بنابر مقررات صنفی خود نیز مرتکب تخلف شده و برای او مجازات انتظامی‌در نظر گرفته می‌شود. ۳- انجام اعمال خلاف شئون پزشکی: هر پزشکی باید رعایت موازین اخلاقی و هنجارهای جامعه را بنماید و در مواجهه با بیمار تمام موازین اخلاقی، از

جمله احترام به حقوق بیمار را در نظر بگیرد. پزشکان بایستی از ارتکاب تخلفات و جرایمی‌که جنبه کیفری و عمومی دارند و حرمت جامعه پزشکی را زیر سوال می‌برند از جمله اعتیاد به الکل یا مواد مخدر، فساد اخلاقی، کلاهبرداری، عضویت در شرکت‌های هرمی، تبانی با برخی موسسات همانند سرویس‌های آمبولانس خصوصی یا دولتی حمل بیمار و غیره ... که خلاف شئونات حرفه‌ای و پزشکی است خودداری کند.

مجازات تخلفات مذکور مواردی از قبیل شش ماه تا یکسال محرومیت از فعالیت پزشکی است که بنابر بند (ث) ماده ۲۹ آیین نامه انتظامی رسیدگی به تخلفات پزشکی تعیین می‌شود و تشخیص مصادیق اعمال خلاف شئون پزشکی در صلاحیت سازمان پزشکی است و توسط هیئت های بدوی و عالی انتظامی‌با توجه به عرف جامعه پزشکی انجام می‌شود.

۴- جذب بیمار از طریق تبلیغات گمراه کننده: هر نوع تبلیغ گمراه کننده از طریق رسانه‌های جمعی اگر خلاف ضوابط نظام پزشکی باشد ممنوع است. در مواردی دیده شده پزشکان متخصص پوست و مو در تبلیغات خود در مجلات و روزنامه‌ها و سایر رسانه‌های جمعی با چاپ عکس‌هایی خلاف واقع در صدد جذب بیمار هستند. در این موارد بیمار پس از انجام عمل و نرسیدن به نتیجه مطلوب شاکی شده و در صدد شکایت از پزشک بر می‌آید. تبلیغات گمراه کننده و دادن وعده‌های واهی و اغراق آمیز مثل بلند کردن قد افراد بالغ، ارائه نمونه‌های درمان شده قبلی مثلا در زمینه پوست و مو یا جراحی بینی که اساسا غیر واقعی و واهی باشند خلاف شئون پزشکی و بنابر ماده ۱۴ آیین نامه انتظامی‌نظام پزشکی ممنوع است.

مجازاتهای مقرر حسب مورد شامل توبیخ کتبی با درج در پرونده نظام پزشکی و نشریه نظام پزشکی یا الصاق رأی در تابلو اعلانات نظام پزشکی محل تا محرومیت های دوره ای از اشتغال به حرفه‌های پزشکی و وابسته از سه ماه تا پنج سال در محل ارتکاب تخلف یا در تمام کشور، خواهد بود. علاوه بر موارد فوق، به کار نبردن حداکثر تلاش ممکن جهت معالجه و درمان، تحمیل نمودن مخارج غیر ضروری به بیماران، ایجاد نمودن رعب

و هراس در بیمار، تجویز داروهای روان‌گردان، ممنوعیت جذب و هدایت بیمار از موسسات بهداشتی درمانی دولتی و خیریه به مطب شخصی یا موسسات پزشکی خصوصی، انتشار مقالات و گزارش‌های خلاف اصول علمی‌و رعایت ننمودن تعرفه‌های خدمات درمانی نیز از موارد تخلفات پزشکان هستند.

ب) جرائم پزشکی

گرچه با جمله ”پزشک بری است“ مجوزی از برای هر نوع عمل جراحی تلقی می‌شود و حسب بند ج ماده ۱۸۵ قانون مجازات اسلامی‌هر نوع عمل جراحی یا طبی مشروع که با رضایت شخص یا اولیاء یا سرپرستان یا نمایندگان قانونی وی و رعایت موازین فنی و علمی و نظامات دولتی انجام می شود، قابل مجازات نیست، لیکن باید بدانیم قانون مجازات اسلامی‌در ماده ۴۹۵ مقرر داشته: ”هرگاه پزشک در معالجاتی که انجام می‌دهد موجب تلف یا صدمه بدنی گردد، ضامن دیه است مگر آنکه عمل او مطابق مقررات پزشکی و موازین فنی باشد یا اینکه قبل از معالجه براثت گرفته باشد و مرتکب تقصیری هم نشود و چنانچه اخذ براثت از مریض به دلیل نابالغ یا مجنون بودن او، معتبر نباشد و یا تحصیل براثت از او به دلیل بیهوشی و مانند آن ممکن نگردد، براثت از ولی مریض تحصیل می‌شود.“

البته‌از تبصره این ماده و نیز ماده ۴۹۶ قانون مجازات اسلامی‌چنین بر می‌آید در صورت عدم قصور پزشک در علم و عمل، برای وی ضمان وجود ندارد، هر چند براثت اخذ نکرده باشد. به علاوه مطابق ماده ۴۹۷ قانون مجازات اسلامی”در موارد ضروری که تحصیل براثت ممکن نباشد و پزشک برای نجات مریض، طبق مقررات اقدام به معالجه کند، کسی ضامن تلف یا صدمات وارده نیست.“

بنابراین چنانچه تخلف پزشکان و کادر پزشکی متضمن یکی از عناوین مجرمانه مانند قتل یا ضرب و جرح و نقص عضو اعم از